

Obrazovanje za okolišno građanstvo u fokusu

Knjižica za nastavnike s praktičnim idejama za primjenu obrazovanja za okolišno građanstvo

Obrazovanje za okolišno građanstvo u fokusu

Knjižica se temelji na radu COST akcije Europska mreža za okolišno građanstvo (European Network for Environmental Citizenship) (CA16229) koju podupire COST (European Cooperation in Science and Technology).

COST (European Cooperation in Science and Technology) je paneuropski međuvladin okvir. Njegova misija je omogućiti implementaciju znanstvenog i tehnološkog razvoja koja vodi ka novim konceptima i proizvodima i time pridonosi jačanju kapaciteta Europe za istraživanje i inovacije.

Funded by the Horizon 2020 Framework Programme of the European Union

**European Network for
Environmental Citizenship**

Cost Action CA16229

Nositelj:

ISBN: 978-9963-9275-7-9

Referenca:

ENEC Consortium (2019). *Education for Environmental Citizenship In Focus*. Lemesos, Cyprus: European Network for Environmental Citizenship – ENEC Cost Action.

Ova knjižica temelji se na poglavlju u knjizi:

Hadjichambis, A. Ch. & Paraskeva-Hadjichambi D. (2020). Education for Environmental Citizenship: the pedagogical approach. In: A. Ch. Hadjichambis, P. Reis, D. Paraskeva-Hadjichambi et al. (Eds) *Conceptualizing environmental citizenship for 21st century education* (pp 237-261). Cham, Switzerland: Springer.

Fotografije:

Iz Shutterstocka

Ova knjižica je besplatna. Odobrava se njezino korištenje uz navođenje izvora. Smije se koristiti u obrazovne svrhe uz odgovarajuću referencu.

Prijevod na hrvatski jezik:

Ivan Šulc, Slaven Gašparović, Barbara Sladonja, Danijela Poljuha

Sadržaj

Predgovor	6
Uvod	7
Definicija obrazovanja za okolišno građanstvo	9
Model obrazovanja za okolišno građanstvo	10
Osnovni koncepti	11
Akteri promjena	11
Rješavanje okolišnih problema	11
Prevenција okolišnih problema	11
Postizanje održivosti	12
Zdrav odnos prema prirodi	12
Okolišna prava i obveze	12
Strukturni uzroci	13
Društveno sudjelovanje	13
Međugeneracijska pravednost	13
Generacijska pravednost	14

Pedagoški pristup obrazovanju za okolišno građanstvo	15
Postavljanje problema	16
Planiranje	17
Društveno sudjelovanje	18
Povezivanje i razmjena na različitim razinama	19
Podržavanje okolišnih i socijalnih promjena	20
Evaluacija i osvrt	21
Pedagoški pristup obrazovanju za okolišno građanstvo	22
Literatura	23
Zahvale	24
Upravni odbor ENEC-a	26

Predgovor

Okolišno građanstvo (eng. *Environmental Citizenship*) je ključ uspjeha svake okolišne politike. Održivi razvoj, kružno gospodarstvo, gospodarstvo s niskom razinom CO₂ i bio-ekonomija zahtijevaju učinkoviti angažman građana. Od građana se očekuje da usvoje stavove i ponašanje naklonjeno prema okolišu, donose okolišno prihvatljivije odluke, povećaju svoje djelovanje u zajednici, te da budu svjesni i primijene okolišna prava i dužnosti.

Obrazovanje ima ključnu ulogu u oblikovanju budućih okolišnih građana; nitko nije rođen kao okolišni građanin, ali svatko može to postati obrazovanjem.

Suvremena kriza okoliša koja uključuje klimatske promjene, gubitak bioraznolikosti, onečišćenje zraka i sve druge lokalne i globalne okolišne probleme zahtijeva obrazovanje koje je sposobno osnažiti okolišne građane.

Pedagoški pristup obrazovanju za okolišno obrazovanje (eng. *Education for Environmental Citizenship*, EEC) predstavlja jedan od prijedloga namijenjenih promicanju obrazovanja za okolišno obrazovanje u obliku definiranom od strane Europske mreže za okolišno građanstvo (*European Network for Environmental Citizenship*, 2018a). Uz to, naravno, postoje i drugi pristupi koji mogu pridonijeti ovom procesu.

Svrha je knjižice „**Obrazovanje za okolišno građanstvo u fokusu**” (eng. *Education for Environmental Citizenship in Focus*) iznijeti osnovne ideje ovog pristupa učiteljima i nastavnicima. Nadamo se da će im biti korisna.

dr. sc. Andreas Ch. Hadjichambis

prof. dr. sc. Pedro Reis

*Predsjednik
Europske mreže za
okolišno obrazovanje
(European Network for
Environmental Citizenship)
ENEC Cost Action CA16229*

*Potpredsjednik
Europske mreže za
okolišno obrazovanje
(European Network for
Environmental Citizenship)
ENEC Cost Action CA16229*

Uvod

U kakvom će okolišu u budućnosti živjeti naša djeca? Odgovor na ovo pitanje uvelike uključuje dimenziju obrazovanja. Vrsta obrazovanja koju danas pružamo djeci uvelike će utjecati na njihov okoliš u budućnosti; okoliš će biti u njihovim rukama i način na koji će oni njime upravljati ovisi o obrazovanju koje im danas pružamo.

Okolišno građanstvo ključni je koncept u viziji održivog razvoja i održivog svijeta. Prvi put imamo dogovorenu definiciju okolišnog građanstva koju je utvrdilo više od 130 znanstvenika, istraživača i stručnjaka iz 38 država sudionica Europske mreže za okolišno građanstvo:

Okolišno građanstvo definira se kao odgovorno ponašanje građana prema okolišu, a koji se ponašaju i sudjeluju u društvu kao dionici promjena u privatnom i javnom djelokrugu, na lokalnoj, nacionalnoj i svjetskoj razini, putem individualnog i kolektivnog djelovanja, u smjeru rješavanja suvremenih okolišnih problema, sprječavanja nastanka novih okolišnih problema, postizanja održivosti, kao i izgradnje zdravog odnosa prema prirodi. Okolišno građanstvo uključuje primjenu okolišnih prava i obveza prema okolišu, kao i identifikaciju osnovnih strukturnih uzroka degradacije okoliša i okolišnih problema, razvoj želje i kompetencija za kritičko i aktivno uključivanje te javno sudjelovanje s ciljem otkrivanja i rješavanja tih strukturnih uzroka, putem individualnog i kolektivnog djelovanja demokratskim sredstvima, i uzimajući u obzir generacijsku i međugeneracijsku pravednost (ENEC, 2018a).

Obrazovni sustavi i škole mogu uvelike doprinijeti osvještavanju mladih da postanu aktivni, participativni i odgovorni okolišni građani.

Polazište za Europsku mrežu za okolišno građanstvo i obrazovanje za okolišno građanstvo predstavlja činjenica da bi jedna od glavnih misija obrazovnog sustava i škola trebalo biti jačanje okolišnog građanstva. To zahtijeva da naši učenici budu svjesni i razumiju učinke svojih odluka, kao i okolišnih izazova s kojima se suočavaju, te da budu u mogućnosti spoznati svoje sposobnosti za okolišne i društvene promjene. U tu svrhu trebaju usvojiti potrebno znanje, vještine, stavove, kompetencije i ponašanje. Obrazovanje za okolišno građanstvo nastoji educirati te okolišne građane da usvoje te elemente.

Pedagoški pristup obrazovanju za okolišno građanstvo predstavlja prijedlog u tom smjeru. Predlaže se kao sveobuhvatni alat u obrazovanju za okolišno građanstvo. „Obrazovanje za okolišno građanstvo u fokusu“ predstavlja pedagoški pristup obrazovanju za okolišno građanstvo u jednostavnom obliku, kako je definirano u radu Hadjichambis i Paraskeva-Hadjichambi (2020).

Taj pristup preporuča određene specifične elemente, poput faza i koraka, ali nije obvezno slijediti ih sve ili ih primjenjivati definiranim redoslijedom. Potrebne izmjene i nadopune mogu se primijeniti ovisno o okolišnom problemu koji se istražuje, razini obrazovanja (npr. primarno ili sekundarno) i uvjetima obrazovanja (npr. formalno ili neformalno). Pozivamo nastavnike da pokušaju implementirati i vrednovati aspekte ovog pedagoškog pristupa.

Model obrazovanja za okolišno građanstvo na početku prikazuje svoju definiciju. Na sljedećim stranicama predstavljaju se osnovni koncepti koje ta definicija sadrži (ENEC, 2018b), poput „aktera promjena“, „rješavanja problema zaštite okoliša“, „prevencije okolišnih problema“, „postizanja održivosti“, „zdravog odnosa prema prirodi“, „okolišnih prava i dužnosti“, „strukturnih uzroka“, „društvenog sudjelovanja“, „generacijske pravednosti“, i „međugeneracijske pravednosti“. Nakon toga prikazuju se glavne faze i koraci pedagoškog pristupa te se ilustriraju konkretnim primjerima i idejama gdje god je to moguće.

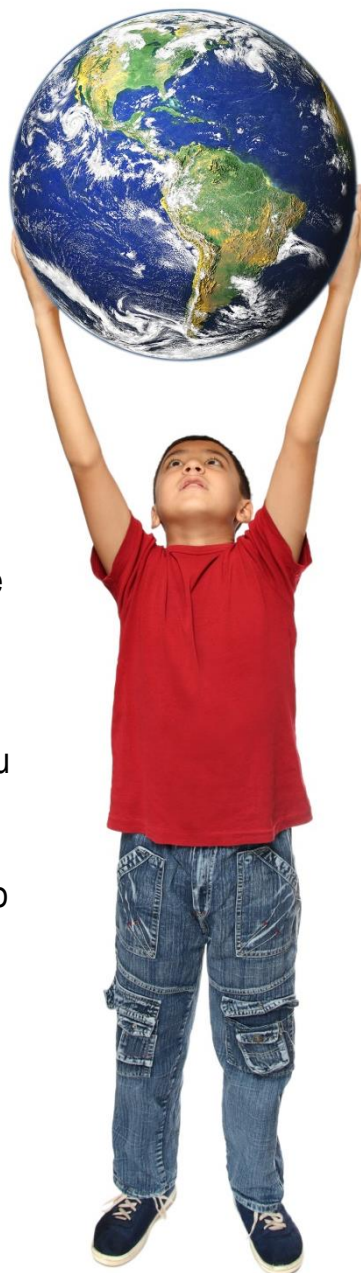
Nadamo se da će ovo pomoći u oblikovanju održivijeg svijeta.

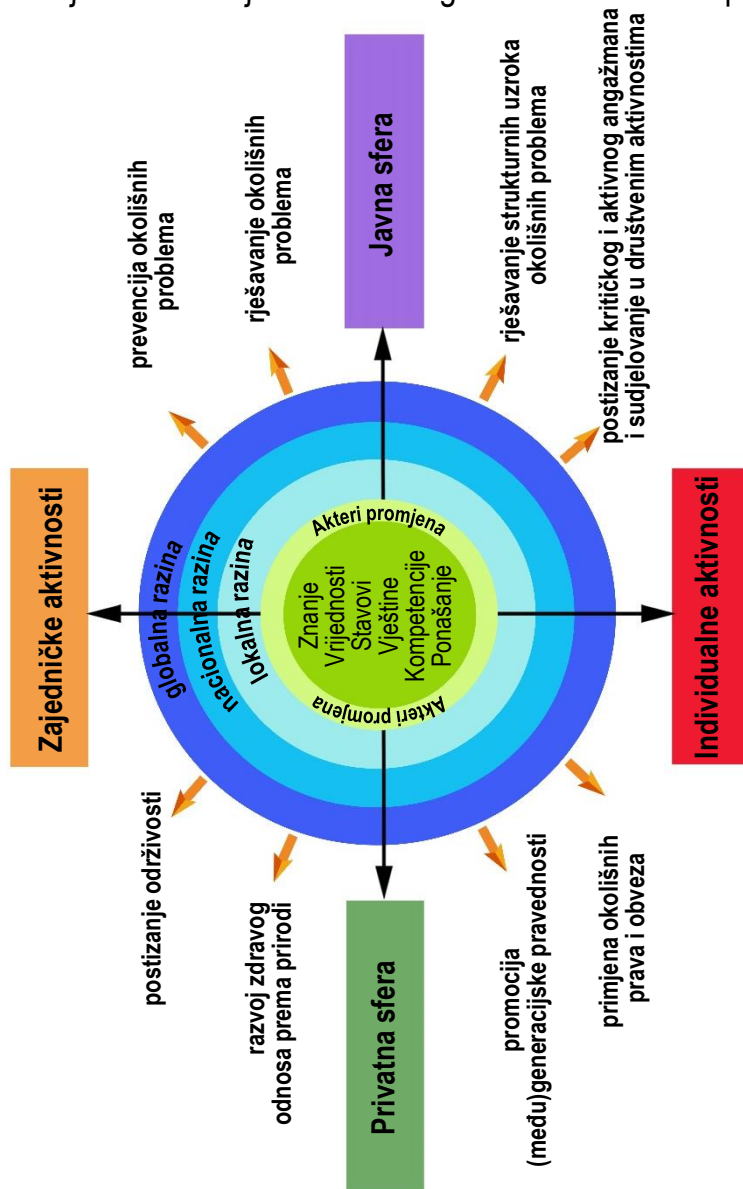
Definicija

Obrazovanje za okolišno građanstvo (EEC) definira se kao oblik obrazovanja koji njeguje dosljedni i odgovarajući skup znanja kao i potrebnih vještina, vrijednosti, stavova i kompetencija koje bi okolišni građanin trebao posjedovati kako bi mogao djelovati i sudjelovati u društvu kao dionik promjena u privatnom i javnom djelokrugu, na lokalnoj, nacionalnoj i svjetskoj razini, putem individualnog i kolektivnog djelovanja, s ciljem rješavanja suvremenih okolišnih problema, sprječavanja nastanka novih okolišnih problema, postizanja održivosti, kao i izgradnje zdravog odnosa prema okolišu. Obrazovanje za okolišno građanstvo važno je radi osnaživanja građana da primjenjuju svoja okolišna prava i dužnosti prema okolišu, kao i u identifikaciji osnovnih strukturnih uzroka degradacije okoliša i okolišnih problema, u razvoju želje i kompetencija za kritičko i aktivno uključivanje te javno sudjelovanje s ciljem otkrivanja i rješavanja tih uzroka, putem individualnog i kolektivnog djelovanja demokratskim sredstvima, i uzimajući u obzir generacijsku i međugeneracijsku pravednost (ENEC, 2018b).

MODEL OBRAZOVANJA ZA OKOLIŠNO GRAĐANSTVO

Definicija obrazovanja za okolišno građanstvo može se prikazati modelom

Treba pojasniti da položaj svake aktivnosti (narančaste strelice) u modelu ne ilustrira njegov odnos s dimenzijama, sferama i razinama pojedinih akcija.

Izvor: Hadjichambis, A. Ch. & Paraskeva-Hadjichambi D. (2020). Education for Environmental Citizenship: the pedagogical approach. In: A. Ch. Hadjichambis, P. Reis, D. Paraskeva-Hadjichambi et al. (Ur.) *Conceptualizing environmental citizenship for 21st century education* (pp 237-261). Cham, Switzerland: Springer.

Akteri promjena:

Kao nikad dosad potrebni su nam okolišno osviješteni građani koji žele i mogu unositi promjene u okoliš i društvo, za dobrobit našeg planeta. Akteri promjena su oni građani koji mogu djelovati kao inicijatori promjena, koji sudjeluju u odlučivanju i educiraju vršnjake i odrasle.

Rješavanje okolišnih problema:

Istina je da je trenutne okolišne probleme teško riješiti. Trenutni okolišni problemi:

- zahtijevaju hitno rješavanje
- vrlo su kompleksni
- imaju okolišne, ekonomske i društvene komponente
- i imaju lokalnu, nacionalnu i globalnu dimenziju.

Okolišni građani su oni građani koji mogu pridonijeti rješavanju postojećih okolišnih problema.

Prevenција okolišnih problema:

Naš svakodnevni život utječe na okoliš. Mnoge naše svakodnevne odluke i aktivnosti imaju učinak na okoliš te mogu dovesti do novih okolišnih problema. Okolišni građani su građani koji doprinose prevenciji novih okolišnih problema.

Postizanje održivosti:

Održivost je proces održavanja promjena u uravnoteženom okolišu. Odnosi se na razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjih generacija bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe. Okolišni građani shvaćaju važnost održivosti i bore se za njeno ostvarenje, uzimajući u obzir njezinu okolišnu, socijalnu i ekonomsku dimenziju.

Zdrav odnos prema prirodi:

Ljudi su izgubili vezu s prirodom. Rastu, žive i stvaraju u antropogenim sredinama i ne shvaćaju svoju ovisnost o prirodi. Zanemaruju učinke svojih postupaka na prirodu i okoliš. Okolišni građani imaju zdrav odnos prema prirodi. Oni cijene, poštuju i štite prirodu.

Okolišna prava i dužnosti:

Svi mi obični građani, organizacije, vlade, nadnacionalni entiteti, imamo okolišna prava i okolišne dužnosti. Okolišni građani poznaju i primjenjuju svoja okolišna prava i dužnosti. Oni potiču druge subjekte u društvu, vlade i nadnacionalne entitete da čine isto.

Strukturni uzroci:

Okolišni problemi često imaju strukturne uzroke iz kojih proizlaze. Strukturni uzroci često se ne mogu otkriti površnom analizom. Ekonomski sustav, neadekvatna provedba zakonodavstva u području zaštite okoliša, nedostatak učinkovitih struktura, uplitanje i korupcija mogu biti strukturni uzroci okolišnih problema. Okolišni građani nastoje istražiti, identificirati i pokušavaju promijeniti strukturne uzroke okolišnih problema.

Društveno sudjelovanje:

Aktualni okolišni problemi zahtijevaju aktivno, društveno i kritičko angažiranje svih nas, kao i naše društveno sudjelovanje. Okolišni građani uključeni su u donošenje odluka. Uz to, djeluju individualno i kolektivno u privatnoj i javnoj sferi. Također su aktivni na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini.

Generacijska pravednost:

Generacijska pravednost je pravednost unutar generacije. U svijetu često možemo vidjeti nepravdu između pripadnika iste generacije. Vidimo nejednakost, diskriminaciju i ograničavanje prava. Vidimo ogromne razlike na geografskim relacijama (npr. Sjever-Jug). Okolišni građani shvaćaju važnost društvene pravednosti te zato traže i zahtijevaju generacijsku pravednost.

Zahtijevamo međugeneracijsku pravednost

Međugeneracijska pravednost odnosi se na jednakost različitih generacija u pogledu njihovih okolišnih prava i dužnosti.

Načelo održivosti podrazumijeva poštovanje prava budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe.

Okolišni građani traže i zahtijevaju međugeneracijsku pravednost.

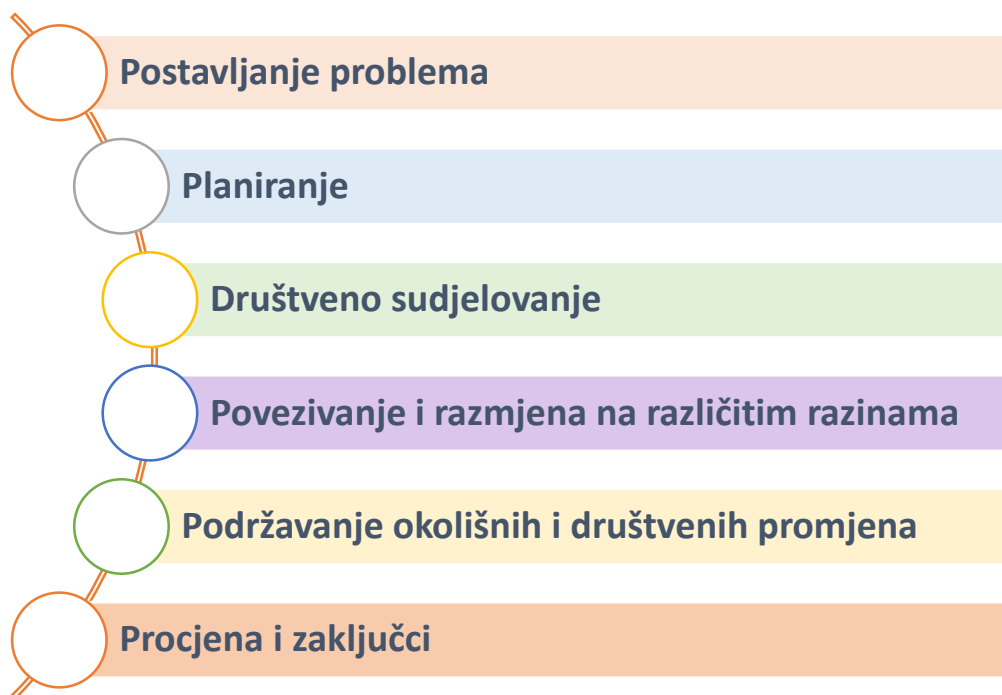

Pedagoški pristup obrazovanju za okolišno građanstvo

15

Obrazovanje za okolišno građanstvo (eng. *Education for Environmental Citizenship*, EEC) promiče model koji se može primjenjivati na svim razinama i u svim oblicima obrazovanja uz odgovarajuću diferencijaciju.

U pedagoškom pristupu obrazovanju za okolišno građanstvo predlaže se šest faza:

Nije nužno slijediti sve faze i korake ili ih primjenjivati definiranim redoslijedom. Potrebne izmjene i nadopune mogu se primijeniti ovisno o okolišnom problemu koji se istražuje, razini obrazovanja (npr. primarno ili sekundarno) i uvjetima obrazovanja (npr. formalno ili neformalno).

Primjeri postavljanja problema

Prikupljanje podataka i Analiza

Učenici i studenti prikupljaju i analiziraju podatke o okolišnim problemima

- Informacije o području istraživanja
- Ekološka vrijednost prirodnog ekosustava (npr. podaci o bioraznolikosti, ugroženim vrstama)

Strukturni uzroci

Učenici i studenti proučavaju strukturne uzroke okolišnih problema

- Neučinkoviti zakoni o zaštiti okoliša
- Neučinkovite procedure za zaštitu okoliša
- Ekonomski rast ima prednost pred zaštitom prirode

(Među) generacijska nepravda

Učenici i studenti istražuju slučajeve (među)generacijske nepravde u kontekstu okolišnih problema

- Buduće generacije izgubit će usluge ekosustava
- Akumulacija bogatstva kod nekoliko razvojnih ulagača

Vrijednosna klasifikacija

Učenici i studenti proučavaju vrijednosti koje motiviraju različite dionike (npr. razvojni ulagači, ekolozi) relevantne za okolišne probleme

- Pitanja o vrijednostima koje motiviraju različite dionike (npr. razvojni ulagači, ekolozi)

Terenske aktivnosti

Učenici i studenti sudjeluju u terenskim i prostornim aktivnostima radi istraživanja okolišnih problema..

- Terenska i prostorna istraživanja u prirodnom i antropogenom okolišu (npr. građevinsko zemljište, prirodni ekosustavi)

Primjeri aktivnosti vezanih uz planiranje

Učenici i studenti bilježe interes dionika za istraživani okolišni problem

Interesi dionika

- Razvojni ulagači
- Ekolozi
- Učenici i studenti
- Susjedi

Učenici i studenti kartiraju konflikte i argumente različitih dionika

Kartiranje konflikata

- Kartiranje pozitivnih i negativnih argumenata dionika
- Kartiranje odnosa između dionika i njihovih argumenata

Učenici i studenti ispituju moguća alternativna rješenja za okolišni problem

Alternativna rješenja

- Zaustavljanje projekta
- Premještanje projekta u drugo područje
- Primjena mjera za smanjenje negativnih učinaka projekta

Učenici i studenti istražuju mogući strukturni otpor planiranim promjenama

Strukturni otpor

- Otpor sustava
- Neelastični zakoni
- Suprotstavljeni interesi i uplitanje
- Ekonomski uvjeti usmjereni na rast na štetu okoliša

Učenici i studenti procjenjuju rizike planiranih aktivnosti

Procjena rizika

- Problemi i sukobi unutar zajednice
- Krivnja na osobnoj i/ili kolektivnoj razini

Primjeri društvenog sudjelovanja

Donošenje odluka

Učenci i studenti donose odluku i izabiru alternativno rješenje

- Odabrati optimalno alternativno rješenje
- Kontaktirati znanstvenike i organizacije za zaštitu okoliša
- Kontaktirati političare radi pomoći

Primjena okolišnih prava i dužnosti

Učenci i studenti primjenjuju svoja okolišna prava i dužnosti

- Javni pristup okolišnim podacima (Konvencija iz Aarhusa)
- Primjena prava na javno sudjelovanje
- Primjena principa „onečišivač plaća”

Akcije u zajednici

Učenci i studenti provode individualne i kolektivne aktivnosti u privatnoj i javnoj sferi

- Objava članaka u lokalnim novinama
- Sudjelovanje na radiju i lokalnim televizijama
- Organiziranje kampanja lobiranja

Javne rasprave

Učenci i studenti organiziraju javne rasprave i/ili sudjeluju u njima

- Organizacija rasprava u školama
- Organizacija rasprava u zajednici
- Sudjelovanje u raspravama na televiziji

Učenički i studentski aktivizam

Učenci i studenti organiziraju aktivizam mladih

- Informiranje kolega, obitelji, susjeda i opće javnosti
- Organiziranje protesta i demonstracija te sudjelovanje u njima

Povezivanje i razmjena na različitim razinama

Primjeri povezivanja i razmjene

Podržavanje okolišnih i društvenih promjena

Primjer podržanih promjena

Podržati promjenu

Učenici i studenti provode dodatne aktivnosti kako bi podržali promjene

- **Zadržavati problem u vijestima**
(npr. televizijske vijesti, radijske emisije)

Usvojiti mjere

Učenici i studenti usvajaju nove mjere za podržavanje promjena

- **Usvojiti nove mjere i akcije radi osnaživanja promjena**
(npr. pozvati međunarodne aktiviste)

Riješiti strukturne uzroke

Učenici i studenti provode aktivnosti za rješavanje strukturnih uzroka

- **Integrirati dodatne aktivnosti na drugim područjima i razinama**
(npr. službeno pismo parlamentu)

Nagraditi ljude

Učenici i studenti nagrađuju sudionike koji su sudjelovali i pomogli

- **Nagraditi učenike, studente, volontere, podržavatelje**
(npr. dati nagradu, potvrdu, medalju)

Informirati javnost

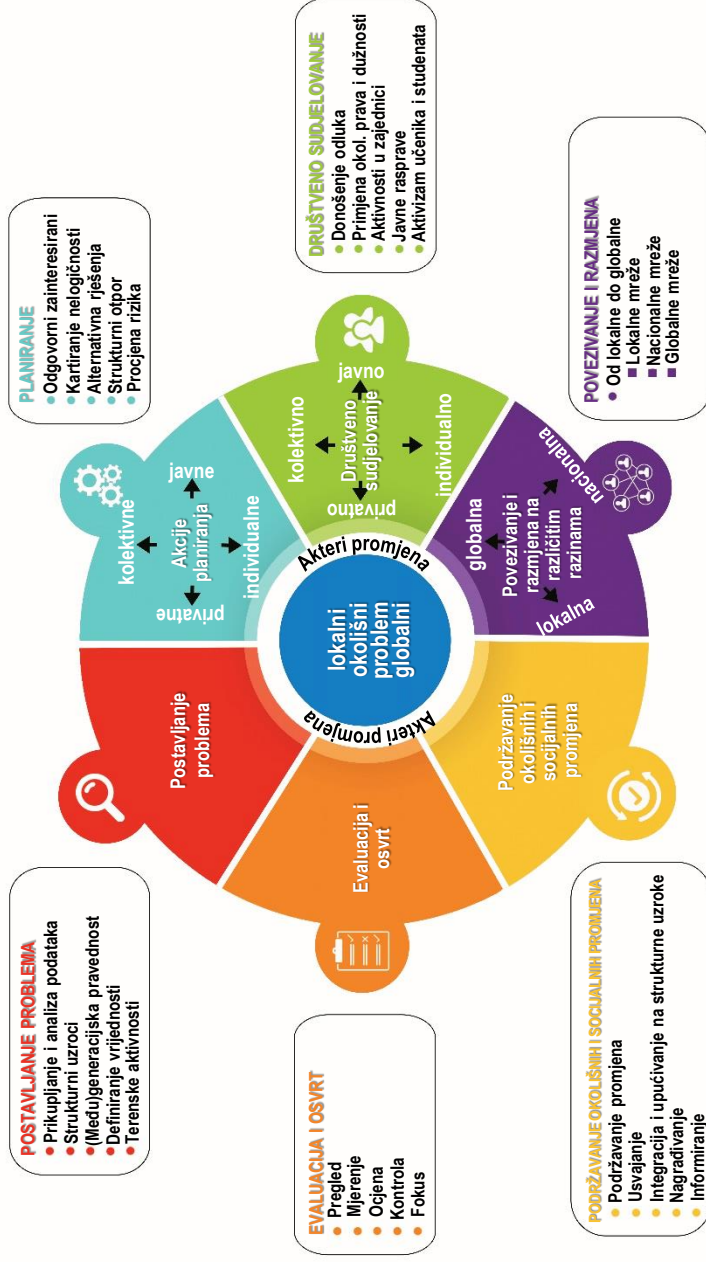
Učenici i studenti informiraju javnost o uspješnim aktivnostima

- **Diseminacija uspješnih aktivnosti**
(npr. izložbe, postovi i video materijali na društvenim mrežama)

Primjeri evaluacije i osvrta

Pedagoški pristup obrazovanju za okolišno građanstvo

Izvor: Hadjichambis, A. Ch. & Paraskeva-Hadjichambi D. (2020). Education for Environmental Citizenship: the pedagogical approach. In: A. Ch. Hadjichambis, P. Reis, D. Paraskeva-Hadjichambi et al. (Eds) *Conceptualizing environmental citizenship for 21st century education* (pp 237-261). Cham, Switzerland: Springer.

- European Network for Environmental Citizenship – ENEC (2018a). Defining “Environmental Citizenship”. Preuzeto s <http://enec-cost.eu/our-approach/enec-environmental-citizenship/>
- European Network for Environmental Citizenship – ENEC (2018b). Defining “Education for Environmental Citizenship”. Preuzeto s <http://enec-cost.eu/our-approach/education-for-environmental-citizenship/>
- European Network for Environmental Citizenship – ENEC (2018c). Defining “Environmental Citizen”. Preuzeto s <http://enec-cost.eu/environmental-citizen/>
- Hadjichambis, A. Ch. & Paraskeva-Hadjichambi D. (2020) Education for Environmental Citizenship: the pedagogical approach. In: A.Ch. Hadjichambis, P.Reis, D. Parakseva-Hadjichambi et al. (Eds) *Conceptualizing environmental citizenship for 21st century education* (pp 237-261). Cham, Switzerland: Springer.

Zahvale

Ova knjižica se temelji na radu COST akcije Europska mreža za okolišno građanstvo (European Network for Environmental Citizenship) (CA16229) koju podupire COST (European Cooperation in Science and Technology).

Radna skupina ENEC-a: Autori odgovorni za prijevod knjižice po državama

Albanija: Nevila XHINDI, Enis SOKOLI

Austrija: Katharina LAPIN, Florian LEREGGER, Johann ZOESCHER

Bosna i Hercegovina: Mirjana ZABIC (srpski), Haris GEKIC (bosanski)

Bugarska: Dilyana KERANOVA, Boris MANOV

Cipar: Andreas Ch. HADJICHAMBIS, Demetra PARASKEVA-HADJICHAMBI

Crna Gora: Irena PETRUSIC (Bilafer), Sanja PERUNICIC, Jovana JOVANOVIĆ

Francuska: Theodora BALMON, Bruno GARNIER

Grčka: Marianna KALAITZIDAKI, George FARANGITAKIS, Anastasia PASCHALIDOU, Themistoklis SBAROUNIS

Hrvatska: Ivan SULC, Slaven GASPAROVIC, Barbara SLADONJA, Danijela POLJUHA

Island: David C. FINGER

Italija: Daniela CONTI, Luca BAGLIVO, Claudia SARTORETTI

Izrael (hebrejski): Keren MINZ, Zvi WEINSTEIN, Daphne GOLDMAN, Ariel SARID

Litva: Audronė TELEŠIENĖ, Aistė BALŽEKIENĖ, Audra BALUNDĖ

Mađarska: Boldizsár MEGYESI, Adrienne CSIZMADY, Imre KOVÁCH, Zoltán FERENCZ

Srbija: Mirjana LENHARDT, Vesela RADOVIC, Vladan DJOKIC, Zorana DJORDJEVIC, Mirjana CUJIC

Slovačka: Vladislav KAPUTA, Hubert PALUŠ, Hana MAŤOVÁ, Mikuláš ŠUPÍN

Šlovenija: Željko OSET, Maša KOVIĆ DINE

Španjolska: María Gema PARRA ANGUITA, Alexandra DELGADO JIMÉNEZ, Marta ROMERO ARIZA

Turska: Hasan Volkan ORAL, Aliye Suna ERSES YAY, Erkan CERMIK

Izdavač:

European Network for Environmental Citizenship – ENEC Cost Action (CA16229)

Knjižica se referira u punom obliku:

Hadjichambis, A. Ch., Paraskeva-Hadjichambi D., Reis, P., Knippels, M.C., Christodoulou A., Xhindi, N., Sokoli, E., Lapin, K., Leregger, F., Zoescher, J., Zabic, M., Gekic, H., Keranova, D., Manov, B., Sulc, I., Gasparovic, S., Sladonja, B., Poljuha, D., Balmon, T., Garnier, B., Kalaitzidaki, M., Farangitakis, G., Paschalidou, A. Sbarounis, T., Megyesi, B., Csizmady, A., Kovách, I., Ferencz, Z., Finger, D.C., Conti, D., Baglivo, L., Sartoretti, C., Minz, K., Weinstein, Z., Goldman, D., Sarid, A., Telešienė, A., Balžekienė, A., Balundė, A., Petrusic (Bilafer), I., Perunicic, S., Jovanovic, J., Lenhardt, M., Radovic, V., Djokic, V., Djordjevic, Z., Cujic, M., Kaputa, V., Paluš, H., Maťová, H., Šupín, M., Oset, Z., Kovič Dine, M., Parra Anguita, M.G., Delgado Jiménez, A., Romero Ariza, M., Oral, H.V., Erses Yay, A.S., Cermik, E. (2019). *Education for Environmental Citizenship In Focus (in English)*. Lemesos, Cyprus: European Network for Environmental Citizenship – ENEC Cost Action.

Preporučena referenca za knjižicu:

ENEC Consortium (2019). *Education for Environmental Citizenship In Focus (in English)*. Lemesos, Cyprus: European Network for Environmental Citizenship – ENEC Cost Action.

Knjižica se temelji na poglavlju u knjizi:

Hadjichambis, A. Ch. & Paraskeva-Hadjichambi D. (2020). Education for Environmental Citizenship: the pedagogical approach. In: A. Ch. Hadjichambis, P. Reis, D. Parakseva-Hadjichambi et al. (Eds) *Conceptualizing environmental citizenship for 21st century education (pp 237-261)*. Cham, Switzerland: Springer.

Upravni odbor (*Steering Committee*)

ENEC-a:

- dr. sc. Andreas HADJICHAMBIS (Cipar), Cyprus Center for Environmental Research and Education, CYCERE, MOEC, Cyprus (predsjednik akcije)
- prof. dr. sc. Pedro REIS (Portugal), University of Lisbon, Portugal (potpredsjednik akcije)
- Voditelji radnih skupina (*Working Groups*):
- dr. sc. Marta ROMRO ARIZA (Španjolska), University of Jaen, Spain (primarno formalno obrazovanje)
- dr. sc. Jelle BOEVE-DE PAUW (Belgija), University of Antwerp, Belgium (primarno neformalno obrazovanje)
- dr. sc. Niklas GERICKE (Švedska), Karlstad University, Sweden (sekundarno formalno obrazovanje)
- dr. sc. Demetra HADJICHAMBI (Cipar), Cyprus Center for Environmental Research and Education, CYCERE, MOEC, Cyprus (sekundarno neformalno obrazovanje)
- Ostali članovi:
- dr. sc. Andri CHRISTODOULOU (UK), University of Southampton, UK (Early Career Investigator and Gender Equality Coordinator – STSM Coordinator)
- dr. sc. Marie-Christine KNIPPELS (Nizozemska), Universiteit Utrecht, Netherlands (Dissemination Board Coordinator – Communication Manager)

Zamjenici voditelja radnih skupina:

- Zamjenik voditelja radne skupine 1: dr. sc. Audrone TELESIGNE, Kaunas University of Technology, Lithuania
- Zamjenik voditelja radne skupine 2: dr. sc. Rares HALBAC-COTOARA-ZAMFIR, Universitatea Politehnica Timisoara, Romania
- Zamjenik voditelja radne skupine 3: dr. sc. Lihong HUANG, Oslo Metropolitan University, Youth Research Unit of NOVA, Oslo, Norway
- Zamjenik voditelja radne skupine 4: prof. dr. sc. Daphne GOLDMAN, Beit Berl Academic College, Israel

ISBN: 978-9963-9275-7-9

Europska mreža za okolišno građanstvo (*European Network for Environmental Citizenship*, ENEC), koju financijski podržava COST kao akciju CA16229-Horizon 2020, okuplja više od 130 stručnjaka iz 38 država s ciljem unaprjeđenja razumijevanja, primjene i procjene okolišnog građanstva u Europi i državama uključenim u akciju.

Okolišno građanstvo vrlo je važan koncept u različitim područjima, poput ekonomije, politike, filozofije, organizacijskog i korporacijskog menadžmenta i marketinga, te bi se također mogao bolje koristiti i primijeniti na području obrazovanja.

Suvremena kriza okoliša koja uključuje klimatske promjene, gubitak bioraznolikosti, onečišćenje zraka i sve druge lokalne i globalne okolišne probleme zahtijeva obrazovanje koje je sposobno osnažiti okolišne građane. Obrazovanje ima ključnu ulogu u oblikovanju budućih okolišnih građana.

Pedagoški pristup obrazovanju za okolišno građanstvo predstavlja prijedlog usmjeren prema tom procesu. Taj pristup preporuča određene specifične elemente, poput faza i koraka, ali nije obvezno slijediti ih sve ili ih primjenjivati definiranim redoslijedom. Potrebne izmjene i nadopune mogu se primijeniti ovisno o okolišnom problemu koji se istražuje, razini obrazovanja (npr. primarno ili sekundarno) i uvjetima obrazovanja (npr. formalno ili neformalno). Nadamo se da će ovaj koncept biti koristan obrazovnoj zajednici.